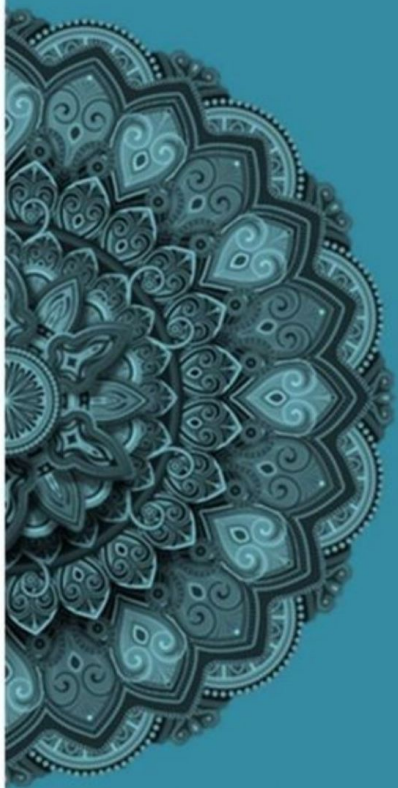

NAMANGAN
DAVLAT
PEDAGOGIKA
INSTITUTI

TA'LIM VA TARAQQIYOT

ILMIY-USLUBIY JURNAL

2022-YIL 1-SON

компетентлигини шакллантиришда ўқитувчи билан ҳамкорликда ривожлантириб бориш орқали амалга ошириш лозим, деган хулосага келинди.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги 4947-сон Фармони. // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 6-сон. 70-модда.
2. Азимов С.С. Бўлажак тасвирий санъат ўқитувчиларининг касбий компетентлигини компьютер технологияларидан фойдаланиб такомиллаштириш: педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори. ... дисс. Автореф. – Қарши, 2021. – 48 б.
3. Байметов Б.Б. Педагогика олий таълим муассасаларида талабаларга композиция фанини ўқитишнинг назарияси ва амалиёти. // “Science and Education” Scientific Journal. – Uzbekistan, 2020. – №7. – Б.658-663.
4. Бойметов Б., Ў.Нуртаев. Тасвирий санъат технологияси ва нусха кўчириш. Олий ўқув юртлари учун ўқув қўлланма. – Т.: «IQTISOD-MOLIYA», 2007. – 98 б.
5. Жаббарова О.М. Бўлажак тасвирий санъат ўқитувчиларини касбий тайёрлаш назарияси. // Academic Research in Educational Sciences. – Uzbekistan, 2021. – №3. – P.1053-1058.

TIL O'QITISHDA KORPORA TUSHUNCHASI

Dadaboyeva Guzal Akbarjonovna

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi Ingliz tili o'qituvchisi

Tel:998901272816

***Annotatsiya.** Ushbu maqola korpora tushunchasi haqida tilshunoslarning turli nuqtai nazari va qarashlarini ifoda etib, ular haqida lingvist olimlar fikrini bayon etadi. Maqoladan aniq bo'ladiki, korpora tushunchasini til o'rganuvchilar auditoriyasiga kiritish foydali va sermahsul bo'lib bormoqda, shu o'rinda korpora kompyuterda o'qiladigan so'z yoki matn, lug'at, ma'lumotlar bazasi, til o'qitishda*

qo'llanma bo'lib hisoblanadi. O'qitish jarayonida korpus tilshunosligini hisobga olgan holda, biz KL kundan-kunga rivojlanib borayotganini va o'quvchilar uchun ko'plab audio va yozma materiallarni taqdim etganligini aniqlash mumkin.

Kalit so'zlar: korpora, mashinada o'qiladigan matn, dars vositasi, til o'rganuvchilar, tadqiqotlar, lug'at, KL, o'qitish texnologiyalari, terminologiyalar, tarjima.

Аннотация. В этой статье излагается мнение лингвистов о понятии корпуса и корпусный лингвистики, выражая различные точки зрения и взгляды лингвистов. Из статьи становится ясно, что внедрение концепции корпора (corpora) в аудиторию изучающих язык становится все более полезным и продуктивным, и именно здесь корпора рассматривается как компьютерное читаемое слово или текст, словарь, база данных, ресурс по языковому обучению. Принимая во внимание корпусную лингвистику в процессе обучения, мы можем обнаружить, что KL развивается день за днем и предоставляет студентам множество аудио и письменных материалов.

Ключевые слова: корпора, машиночитаемый текст, инструмент урока, язык, исследования, словарь, KL, технологии обучения, терминология, корпусная лингвистика.

Annotation. This piece of article deals with notion of corpora from the different view of language scholars. It is clear from the work that introduction of corpora to the audience of language learners is becoming something useful and enjoyable where it is characterized as machine readable tool, dictionary, data base, classroom tool. Considering corpus linguistics in teaching we summarize that CL has been developing day by day and provides many audio and written materials for learners.

Key words: corpora, machine readable text, classroom tool, language learners, research, dictionary, CL, teaching technologies, terminologies, translation.

Korpora so'zining ma'nosi turli xil manba'larda berilgan, masalan "Ma'lum bir til vakili sifatida tanlangan yoki so'zlangan ma'lumotlarning transkriptlari (til xilma-xilligi)" (Mc Enery, Xiao va Tono, kelgusi). Korpora to'rtta lingvistik o'ziga xoslikni ta'minlaydi, ya'ni 1) Bu haqiqiy matn bo'lishi mumkin; 2) Korpora kompyuterda

o'qilishi mumkin; 3) Bu ma'lum bir til yoki til xususiyatlarini namoyish etadi; 4) Bu turli mutaxassislar uchun asosiy manba bo'lib xizmat qilishi mumkin. Shuningdek, korpora elektronikada tildan foydalanishning foydali va zamonaviy shakllaridan biri hisoblanadi. Aniq bo'lish uchun, korpora nafaqat turli mutaxassislar orasida yozma, balki so'zlashuv va so'zlashuv ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Ushbu tushunchani rivojlantirishga katta hissa qo'shgan ko'plab tilshunos olimlar, lingvistlar mavjud.

Masalan; Aston va Burnardning aytishicha, korpora o'rganilayotgan tilning tuzilishini, darslarda qo'llanilayotgan materiallarning ma'nosini, lingvistik tasvirini namoyish etishda muhim rol o'ynaydi. Aniqroq qilib aytganda, u tildan foydalanishning aniq tuzilishini ya'ni elektron ma'lumotlar bazasini yaratadi. Shubhasiz, ilmiy tahlil ishonchli leksikografiya, leksikologiya, tabiiy tilni qayta ishlash va lug'atshunoslik bo'yicha foydali bo'lgan aniq ma'lumotlarga asoslanishi kerak. Asta-sekin, korpora o'quvchilar, o'qituvchilar, yosh tadqiqotchilar va hatto tarjimonlar, leksikograflar, yozuvchilar uchun osongina ulanishi mumkin bo'lgan ajoyib elektron manbaga aylanadi.

Korporaning til o'qitishda va tadqiqotlarda roli va ahamiyati 1990 yildan beri rivojlanib bormoqda, shuning uchun Aldersonning fikricha korpora nafaqat til o'rganishda va balki bilim sinovlari va testlarni tuzishda ham foydalanish mumkinligini belgilaydi.

Burnardili so'ngi o'n yoki yillar davomida olib borgan tadqiqotlariga ko'ra, kompyuter korpora til o'qitilishining ikki asosiy hususiyatni ta'minlaydi, nimani o'rgatish kerak (i.e. o'quv dasturlari dizayni va materiallarini ishlab chiqish) va qanday qilib (i.e. o'qitish metodologiyasi). O'quvchilarning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish uchun til pedagogikasi asosan aniq ma'lumotlar va matnlarga bog'liq. Shunday qilib, korporaning bir foydasi - bu to'g'ri tuzilgan til birliklari bilan haqiqiy tilga oid ma'lumotlarini taqdim etish, bu yerda o'quvchilar haqiqiy matn materiallarini ko'rishlari va lingvistik nuqtai nazardan tahlil qilishlari mumkin. Masalan: sintaktik, semantik, grammatika, fonetik matn tahlili yoki nutq va boshqalar.

Hozirgi kunda ko'plab o'qituvchilar dars mashg'ulotlari uchun onlayn materiallardan foydalanmoqdalar, chunki bu materiallar foydali, interfaol va har qanday til kurslarida qo'llaniladi. Misol sifatida; yangi so'zlarni o'rganish kursi, o'quvchilar har qanday audio nutqlarni yuklab olishlari va uni tinglash yoki o'qish materiallarini ko'rish uchun kompyuter korporasiga ulanishlari mumkin bo'lgan ushbu saytning havolasini berish kifoya. Yana korpus ba'zasiga a'zo bo'lishning samarali usullaridan bittasi shuki, siz u yerda haqiqiy til egalari talaffuzini ham tinglab taqqoslaysiz. Menga kelsak, men shaxsan ushbu ma'lumotlar bazasidan talabalarim uchun so'z ro'yxatlarini tuzishda foydalanaman, ular asosan tibbiy mutaxassislar bo'lib, ular klinikaga oid tibbiy terminologiyalardan foydalanishlari mumkin. Talabalarining fikr-mulohazalariga ko'ra, ushbu usul juda samarali va zamonaviy bo'lib, unda til o'qituvchilari ham foydalanib o'z bilimlarini oshirishi mumkin.

Professor Johnsning so'zlariga ko'ra, o'quvchilarga professorlar tomonidan ikkinchi tilni o'rganish bo'yicha ko'rsatmalar berilishi kerak, deyarli shunga o'xshash korpus tilshunosligi o'tmishda e'tiborsiz qoldirilgan xorijiy tillarining qoidalarini jamlaydi. Shuningdek, u korpus tilshunosligining uchta bo'linmasi (kelishilgan dalillarni kuzatish,) jiddiy xususiyatlarini tasniflash va qoidalarini umumlashtiradi.

Bundan tashqari, korpora asosan kompyuter tarmoqlari, IT texnologiyalari orqali ishlab chiqilgan bo'lib, bu talabalarga kompyuter ko'nikmalarida ishlashga imkon beradi. Korporadan foydalanishning yana bir afzalligi bu onlayn-dars ishlari bo'lib, unda talabalar materialga avtomat ravishda bog'lanadilar va o'qituvchi har bir talabani o'qish, lug'at, turli xil vazifalar uchun baholashi mumkin. Masalan; tinglash uchun siz siyosatchilarning turli xil nutqlarini izlab topishingiz kerak, bu yerda talabalar nutqda fe'ldan foydalanish yoki sifatlar sonini tahlil qiladilar. Talabalar har qanday ilmiy yoki badiiy asarlarni olib ulardagi til xususiyatlariga oid nutq birliklari, matn stilistikasi va nutq tahlillari ustida turli tadqiqotlar o'tkazishlari mumkin bo'ladi.

Yana bir narsani ta'kidlash kerakki, hali ko'p o'qituvchi yosh olimlar korpora va korpus tilshunosligi vositalaridan ma'lumotga ega emaslar. Korpus lingvistikasi albatta turli o'qitish usullari orqali joriy etilishi va ishlab chiqilishi kerak. Quyidagi

korpus bazasi orqali mening so'zlarimga misol sifatida <https://www.english-corpora.org/coca/> biz tabiiy o'simlik so'zining rus tilida turli xil kontekst ma'nolari bilan qanday tarjima qilinganligini ko'rishimiz mumkin.

1) Papa Egbe o'zining o'simlik mahsulotini menga qanday ishlatgani haqida butun dunyoga aytib berish uchun ajoyib guvohlik, men 6 yil davomida GSV bilan kasallanganman.

1) прекрасное свидетельство, которым я хочу поделиться со всем миром о том, как Папа Эгбе использовал свой растительный продукт на мне, я болел ВПГ в течение 6 лет.

2) men uning ko'rsatmalariga binoan qabul qilgan dori. O'simlik dorisini qabul qilgandan so'ng, tibbiy ko'rikdan o'tdim va bu meni hayratda qoldirdi.

2) лекарство, которое я принял по его инструкции. Когда я закончил принимать травяные лекарства, я пошел на медицинский осмотр и, к моему величайшему удивлению, вылечился.

3) Men Kuk uchun bir nechta retseptlarni sotib olishim mumkin, men u allaqachon Culpeperning o'simliklariga ega ekanligini bilaman. Ehtimol, xuddi shunday to'g'rimi? " " Ha, ha,

3) Я мог бы купить несколько рецептов для Кухарки. Я знаю, что у нее уже есть травы Калпепера. Может быть, еще один такой же? " Да, да,

Shunday qilib, biz korpora nafaqat til birliklari hajmi yoki lingvistik ma'lumotlarni ko'rishga yordam berishini, balki turli tillarga tarjima qilinishini ham ko'rishimiz mumkin. Istalgan so'z yoki atamani o'z ona tilingizda ko'rishingiz mumkin. Umuman olganda, KL tilshunoslikning yangi tarmog'i va uning turli formatdagi shakli (audio, matn, jumlar, kitob, rasm, tarjima materiallari) bo'lib, bu ham eng qulay topiluvchi ma'lumotdir.

Adabiyotlar

1. Zhang, W. (2000). Corpus Studies: Their Implications for ELT. *IATEFL Issues*. (152), 9-10.
2. Burnardili, S.(2001). Spoilt for Choice: a Learner Explores General Language Corpora.

3. Johns, T.and King, P. (eds) (1991). Classroom Concordancing, *ELR Journal* (New Series)
4. Eric Friginal. (2009) Corpus linguistics for English teachers
5. <https://www.english-corpora.org/coca/>